

Sygn. akt I UK 117/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania Z. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 marca 2016 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 25 listopada 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 listopada 2014 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację Z. S. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 28 stycznia 2014 r., którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 21

marca 2013 r. odmawiającej przyznania emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W sprawie ustalono, że decyzją z dnia 28 lutego 2008 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy (ur. 22 grudnia 1952 r.) przyznania emerytury w obniżonym wieku z uwagi na niewykazanie 10-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych, ujętej w wykazie B stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z dnia 7 lutego 1983 r. (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej jako rozporządzenie). Odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w R. z dnia 8 września 2008 r., a Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 20 listopada 2008 r. oddalił apelację wnioskodawcy. Po ukończeniu 60 lat wnioskodawca wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych, wymienionej w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia. Organ rentowy uznał za udowodniony staż pracy wnioskodawcy w wymiarze 26 lat i 25 dni okresów składkowych i nieskładkowych, jednak przyjął, że nie legitymuje się on wymaganym okresem wykonywania pracy w szczególnych warunkach. W okresach od 22 sierpnia 1975 r. do 22 września 1977 r. oraz od 31 października 1980 r. do 31 grudnia 1998 r. wnioskodawca zatrudniony był w Zakładach Wyrobów Azbestowo-Cementowych w W., kolejno jako mistrz wydziału produkcji płyt azbestowo-cementowych, ślusarz warsztatowy, mistrz wydziału transportu i spedycji, zastępca kierownika wydziału transportu i spedycji, kierownik wydziału transportu i spedycji. W dziale V zarządzenia Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę, wymienione zostały wszystkie stanowiska robotnicze i nierobotnicze w zakładach przetwarzających azbest, w tym praca w Zakładach Wyrobów Azbestowo-Cementowych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny - podzielając w tym zakresie ocenę prawną Sądu pierwszej instancji - uznał, że wnioskodawca nie spełnia warunków do przyznania emerytury przewidzianej w art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z

Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.; dalej jako ustawa emerytalna) i § 4 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia, gdyż nie legitymuje się 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych. Za taką można bowiem uznać jedynie pracę wnioskodawcy w okresie od 22 sierpnia 1975 r. do 22 września 1977 r. na stanowisku mistrza wydziału produkcji płyt azbestowo-cementowych oraz od 31 października 1980 r. do 31 sierpnia 1991 r. na stanowisku mistrza wydziału transportu i spedycji, podlegającą zakwalifikowaniu do wykazu A, dział VII, poz. 9 („prace wykonywane w zakładach przetwarzających azbest”).

W ocenie Sądu odwoławczego, za pracę w szczególnych warunkach nie może być uznana praca wnioskodawcy w okresach od 1 września 1991 r. na stanowisku dyspozytora, od 1 maja 1992 r. na stanowisku zastępcy kierownika wydziału transportu i spedycji oraz od 1 października 1995 r. do 31 grudnia 1998 r. na stanowisku kierownika wydziału transportu i spedycji, gdyż wykonywane czynności nie wiązały się z narażeniem na oddziaływanie azbestu stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Wnioskodawca nie wykonywał bowiem żadnych czynności związanych z przetwarzaniem azbestu ani takich czynności nie nadzorował. Zdaniem Sądu drugiej instancji, dla dokonania takiej oceny nie ma znaczenia fakt zatrudnienia wnioskodawcy w spornych okresach w Zakładach Wyrobów Azbestowo-Cementowych. Podstawowym warunkiem zakwalifikowania danej pracy jako pracy w warunkach szczególnych jest bowiem wymaganie wynikające z § 2 ust. 1 rozporządzenia, a więc jej wykonywanie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Z rozważań zawartych w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 2013 r., III UK 122/12 (OSNP 2014 nr 5, poz. 57) wynika, że poza pracami wykonywanymi „bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu” (wykaz B, dział IV, poz. 1 rozporządzenia) możliwe jest wyodrębnienie całego szeregu prac, w których dany pracownik może mieć kontakt z azbestem. Nie można zatem przyjąć, że czynności wykonywane przez wnioskodawcę w spornych okresach odpowiadają „pracom wykonywanym w zakładach przetwarzających azbest” w rozumieniu wykazu A, dział VII, poz. 9 rozporządzenia, czyli pracom, które ustawodawca uznał za stanowiące podstawę

do ubiegania się o przyznanie wcześniejszej emerytury z uwagi na szkodliwe oddziaływanie azbestu w procesie jego przetwarzania.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenia prawa materialnego, tj. § 4 ust. 1 rozporządzenia w związku z postanowieniami działu VII, poz. 9 wykazu A załącznika do tego rozporządzenia, przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że praca wnioskodawcy, wykonującego pracę w zakładzie przetwarzającym azbest stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, nie odpowiada rodzajowo pracy w warunkach szczególnych, co skutkuje odmową prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, podczas gdy wnioskodawca spełnia wszystkie przesłanki do nabycia wcześniejszej emerytury, a obowiązujące przepisy nie uzasadniają przyjęcia w tym przypadku dodatkowych kryteriów w postaci określenia rodzaju pracy w zakładach przetwarzających azbest.

Wskazując na powyższy zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez przyznanie mu prawa do emerytury od dnia 22 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona.

Zawarty w przepisach przejściowych ustawy emerytalnej art. 184 dotyczy tych ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy w dniu wejścia ustawy w życie (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn). Takim ubezpieczonym emerytura przysługuje po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 ustawy. „Przepisami dotychczasowymi”, o których mowa w odesłaniu, jest - między innymi - § 2 ust. 1 rozporządzenia, stanowiący, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym

charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy w warunkach wyszczególnionych w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01, OSNP 2002 nr 10, poz. 243). Treść wykazów stanowi odniesienie dla ustalenia wykonywania pracy w szczególnych warunkach dla podmiotów uprawnionych, o których mowa w art. 32 ust. 1 (i odpowiednio art. 184 ustawy), tj. pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia (art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej). Tak samo zakres podmiotowy określał obowiązujący przed dniem 1 stycznia 1999 r. przepis art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

Stosownie do § 4 ust. 1 rozporządzenia, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn (pkt 1) oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach (pkt 3). W stanowiącym załącznik do rozporządzenia wykazie A, dział VII, poz. 9 jako prace w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, wymienione zostały „prace wykonywane w zakładach przetwarzających azbest”. Z kolei w myśl § 8 ust. 1 rozporządzenia, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w dziale IV wykazu B, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący 50 lat dla kobiet i 55 lat dla mężczyzn (pkt 1) oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 10 lat wykonywał prace wymienione w dziale IV wykazu B. Pod poz. 1 tego działu wymienione zostały „prace wykonywane bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu”.

Z powołanych przepisów jasno wynika, że różnicują one sytuację prawną pracowników, którzy pracowali bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu oraz pracowników, którzy mieli pośredni kontakt z azbestem, dając tym pierwszym możliwość przejścia na emeryturę po ukończeniu 55 roku życia (w przypadku

mężczyzn) przy założeniu, że w warunkach szczególnych przepracowali co najmniej 10 lat (§ 8 ust. 1 rozporządzenia), a tym drugim - po ukończeniu 60 roku życia (w przypadku mężczyzn), pod warunkiem wykazania co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych (§ 4 ust. 1 rozporządzenia). Inaczej rzecz ujmując, o ile w pierwszym przypadku dla nabycia prawa do emerytury wymagane jest legitymowanie się 10-letnim okresem pracy wykonywanej bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu (wykaz B, dział IV, poz. 1), to w drugim - konieczne jest posiadanie 15-letniego okresu wykonywania pracy w zakładach przetwarzających azbest. Oznacza to, że prawodawca uznał samo wykonywanie pracy (przebywanie) stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w środowisku, w którym dokonywany jest negatywnie oddziałujący na organizm człowieka proces przetwarzania azbestu, za pracę o stopniu szkodliwości i uciążliwości tak znacznym, że powodującym szybszą niż w przypadku ogółu ubezpieczonych, utratę zdolności do zarabkowania i w rezultacie uprawniającą do ubiegania się o emeryturę w wieku niższym od powszechnego. Znajduje to również potwierdzenie w brzmieniu wykazu A, dział V, poz. 9 zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę (Dz.Urz. Ministra Budownictwa Nr 3, poz. 6), w którym wymienione zostały wszystkie stanowiska robotnicze i nierobotnicze w zakładach przetwarzających azbest, w tym praca w Zakładach Wyrobów Azbestowo-Cementowych. Sąd drugiej instancji okoliczności tej nie przypisał żadnego znaczenia, tymczasem, aczkolwiek na skutek upadku kompetencji do tworzenia wykazów resortowych, w aktualnym stanie prawnym wykazy resortowe mają wyłącznie charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający, to jako takie mogą mieć znaczenie w sferze dowodowej dla identyfikacji stanowiska pracy jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach (por. np. wyroki z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247 oraz z dnia 16 listopada 2010 r., I UK 124/10, LEX nr 707404).

Wbrew ocenie Sądu drugiej instancji, nic innego nie wynika z uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 sierpnia 2013 r., III UK 122/12. Stwierdzono w

nim, że w wykazie B ujęte zostały jedynie prace wykonywane bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu, a nie jakiegokolwiek inne prace wykonywane w tym samym zakładzie pracy przetwarzającym azbest, gdyż te zostały ujęte w wykazie A. Zbieżne stanowisko zajął wcześniej Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2010 r., II UK 140/10 (LEX nr 786382).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i odpowiednio stosowanego art. 108 § 2 k.p.c.

kc